

Az itt olvasható levelek és levélrészletek, melyeknek java része most kerül először közlésre, kivétel nélkül a magánjellegű-levelezés csoportjába tartoznak. Ebből adódnak erényeik és hibáik is. Az előbbieket között kell megemlítenünk az eseményekkel való egyidejű közlést és a jellemző közvetlenséget, kötetlenséget, őszinteséget — nyoma sincs bennük a szerepjátszásnak, ami a nyilvánosságnak írt levelek óhatatlan velejárója —, valamint az autentikus forrásértéket, amiből mit sem von le az a tény, hogy a levél, jellegének megfelelően, mindenekelőtt az apróbb mozzanatokra, a személyes élménnyel, az egyéni érzelmekkel átítatott szubjektív körülményekre tér csak ki, s nem bocsátkozik az összefüggések feltárásába. Ám, noha elsősorban a címzett számára tartalmazznak fontos vagy kevésbé fontos közlendőket, több van bennük, értékesebbek, semhogy feledésbe hagyhatnánk merülni őket a személyi érintkezés szűkös keretei között. Dokumentum értékük felbecsülhetetlen. Hibájuk, a már említett mikrojelleg mellett, hogy stiláris, szerkezeti szempontból igen gyengék. Irodalmi értékűt úgyszólván egyet sem találunk köztük. Jelentőségük azonban nem is megformálásukban, stílusukban vagy irodalmi becsükben rejlik, hanem múltidézésükben, abban, hogy amit az egykori színházi élet szereplőinek szavait rögzítve elmondanak, abból színházi hagyományunk, kultúránk, ízlésünk, régi önmagunk néhány értékes mozaikkockájával gazdagodik ismeretünk, művelődési tudatunk.

S Z A B A D K A

TELEPY GYÖRGY — — EGRESSY GÁBORHOZ

Szabadka, 1854. november 25.

Kedves Gábor barátom!

Folyó hó 18-ai Nagybányáról kelt leveledet ma délben vettem, öröömre szolgált, hogyan és hollétedről olvasnom. Sietek is rögtön, azaz még azonnapi estve válaszolni azokra, melyekre további lépések tétele előtt rögtön válaszolhatok; ti. pro primo, a színház december 15-ei folyó évben fog Latabár társasága által megnyitvatni, ki jelenleg Szegeden játszik. Szentpéteri a megnyitásra (mint bizonyos) leváratik, én akkor még Szabadkán vagyok, miután én a tizenkét függőnyt csak holnap végzendem be és így a mellékdarabok (*olvas-hatatlan szó*), oly részét, még megnyitás után is fogom mázolgatni. Pro secundo, a színház szép, legalább az aradit, temesvárit, szebenit felülmúlja. Nem éppen nagy, de célszerű épületecske. Harminckét páholy, 94 zárt szék, nobel-galéria a második emeleten, és tágas galéria a populenak; a színház szélessége a proscéniumon 31 láb, azaz öt öl egy láb, hátul a belső világa álfaltól álfalig húsz láb, mélysége hátrafele hat öl, magassága elől 20, hátul 18 láb, azaz a pestinél két lábbal alacsonyabb. Pro tertio, a színház ügyei vezetésével (...) Antunovics főpolgármester van megbízva, ma vele nem leheték, mert egy pár napra nincs hon, téged a testvére, kivel rólad gyakran szólék, szívesen óhajt, de a közönség is, hiszem, örömmel fogna látni. De már egyelőre prenumerált társaság levén a vendégekkeli ellátás és érte-

kezés (úgy hiszi ő) először is erre tartozik, különben írok neked ma, hogy a feljebb írtakról rögtön tudósíthassalak — amit önmagamtól nem tudhatok, arról nemsokára ismét fogok írni, mert azokról értekezni és kifürkészni fő gondom leszen. Mihelyt a polgármester haza érkezik. Mától harmadnapra Latabárt is ide várják, ki azonnal hozzá-
m eljövend, sőt talán e hó 28-án Szentpéteri is Szabadkán leend, addig tehát míg e tárgyban bővebbet és talán kielégítőbbet írhatnék, isten veled és a jószerencse. Óhajtja barátod

Telepy Gyuri

Annyit mondhatok, jó emléken vagy. Egy kis alkalmi prológot, ha teremthetnél; megnyitásra a darab, mint eddig hallani előlegesen, a Két Barcsay lenne — később többet.

EGRESSY GÁBOR — — EGRESSY SÁMUELHEZ

Szabadka, 1857. jan. 13.

... Hanem ami szabadkai jövedelmemet illeti, miről bátyám említést tesz: fájdalom, az már el van költve...

A vendégszereplés jól indult: tegnap tömött ház előtt is jó sikerrel léptem először fel Lear király szerepében, az itteni igen csinos színházban...

EGRESSY GÁBOR — — EGRESSY GÁBORNÉHOZ

Szabadka, 1857. január 13.

Édes anyukom!

Tegnap léptem föl először Lear-ben, tömött ház előtt és jó sikerrel. Sohasem játsztam még Lear-t ilyen kedvemre. Hanem itt köny-

nyű is jól játszani, mert a színház igen jól van építve, a legparányibb hangmozzanat sem vész el. Olyan ez a színház belül, mint a kassai. Igen jól fogadtak . . .

Beszéltél-e már Füredivel? Kérlek csak sürgesd őt, hogy a Samu dalait minél hamarabb hozza színre . . .

A társaság itt meglehetősen jó. Holnapután Garricket adom, Clavigot elhagyom. Gózonnak mondjátok meg, hogy Haviék már rég elindították a pénzt számára.

Írjatok valami színházi újságot. Én itt a vendéglőben vagyok szállva, mely a színház épületében van. Szegeden Hegedüs várt reám, és még aznap nyolc órakor itt voltunk, s a Bálój utolsó felvonását a páholyból néztem.

Isten veletek, csókollak

E. Gábor

EGRESSY GÁBOR — — EGRESSY GÁBORNÉHOZ

Szabadka, 1857. január 16.

Édes Zsuzsikám!

Tegnap adtam Garrickot, nem nagy közönség előtt; holnap Brankovicsot adom, mint hiszik, tele ház lesz.

Ezeknek nagy látványos darabok kellene, s ezentúl mind olyanokban fogok fellépni, mert a Clavigo- és Garrick-félékre itt üres házak lennének.

Eddigelé még csak egyszer korhelykedtem ezekkel a jó rác atyafiakkal, de nem tudtam menekülni, különben nincs utána semmi bajom, mert igen óvatos voltam. Holnapra volt házigazdánkhoz, ifj. Magyar Imréhez vagyok ebédre híva, holnapután pedig báró Rudics Mórchoz, valami színházi tanácskozmányra, mert az én tervem szerint akarják az itteni színházat megalapítani, azon terv szerint, me-

lyet a Kelet népében megírtam. Ma látogatott meg Antunovics József, a polgármester testvére és Magyar Imre. A három kisasszony kiknél most Hegedüsék laknak, nagyon jó emlékezettel van Zsigárról, valamint itt mindenki. Hogy van szegény?

Édes lányom, engem az itteni cigánybanda felkért, hogy szerezzek számukra új magyar csárdásokat Pestről. Én tehát rögtön írtam Samunak, hogy küldjön a magáéból, ha van nála heverőben, néhányat hozzád, hogy te aztán azokat hozzám szállítsd Gózon által, aki már tudja az útját és idejét. Akár küld azonban Samu, akár nem, te édes lányom a Keresetlent, aztán a Lengyel andalgót és ha lehetne a Füredinek adott nótákat küldd le mindenesetre. Samunak ezzel nagy örömet szerzünk.

Most Isten veletek (. . .)

E. Gábor

Meghívtak-e már valami bálra benneteket?

A múltkor tán meg sem írtam, hogy mikor jöttünk ide az úton a legsebesebb hajtás közben az első kerekünk kiesett és némi veszélyben forogtunk, de hála istennek nem történt semmi baj.

EGRESSY GÁBOR — — EGRESSY GÁBORNÉHOZ

Szabadka, 1875. január 23.

Édes Zsuzsikám!

Tegnap játsztam le ötödik szerepemet, holnap van a jutalomjátékom, Fox és Pitt. Közönség mindig szép számmal volt, kivéve Garricket. Az igazgatók mind a ketten igen előzékenyek irántam, sőt igazán oly lovagiasak, hogy ezt még sehol sem tapasztaltam; nevezetesen mindjárt Garrick után azt az ajánlatot tette Hegedüs, hogy mivel a bérlet itt most nagy, tehát nem harmadát, hanem *felét* adják részemre minden jövedelemnek. Hanem mindezek mellett sem igen

fogom mind a tizenkettőt kijátszhatni, mert látom én, hogy ez a közönség nagyon megerőlteti most magát, hogy előadásaimra eljön. Rendkívül nagy a pénztelenség a városban, a búzának semmi ára nincs, pedig ezek abból pénzelnek. A társaságnak igen rosszul megy; ha nem játszom, mindig deficitjök van, még oly operára is amit először adtak, a Bájitalra. Tehát összesen kilencet fogok játszani és egyet ezek közt is valami jótékony célra. Eddig már több úri háznál voltam bemutatva Antunovics József által, aki igen jeles fiatalember. Voltam ebéden Magyar Imrénél, ifj. báró Rudicsnál, Czorda Félixnél, ma vagyok Vojnits Tivadarnál. Voltam a polgármesternél is. Az itteni ulánusok alezredese valami német gróf, aki igen nagy műbarát, meg akarván velem ismerkedni ebédre hívatta magát oda, ahová én híva voltam, s igen hizelgő módon nyilatkozott felőlem, s európai híreiről beszélt.

Éppen most végeztük el Hegedüssel, hogy február 3-án játszom utolsót és 5-én már indulhatok hazafelé. Ez azonban még nem egészen bizonyos, mert ha nagyon marasztalnak, még eggyel megtoldom.

Édes lányom, ne feledd el Gózon által egy pár magyarját Samunak ide küldeni, az itteni cigányok számára. Ha bálba nem vagytok híva, tehát csináljatok magatoknak otthon egy kis táncestet... Isten veletek, csókollak

E. Gábor

EGRESSY GÁBOR — — EGRESSY ETELKÉHEZ

Szabadka, 1857. január 23.

Kedves Etelkém!

Ha útitársat találsz, és kedved van e veszélyes útra vállalkozni, örömet megengedem, hogy hozzám lejöjj és egy itteni bálban részt vehess. Hanem ez esetben sietned kell, különben az úton fogunk

találkozni. Ne hidd, édes lányom, hogy a költséget sajnálnám, ha neked ez örömet szerezhet; hanem azon élvezetet, mely itt reád várhat, valóban nem tartom méltónak részzedről a fáradságra. Az itteni arisztokrácia engem nagy tiszteletben tart, az igaz; és e körök téged is jól fogadnának; hanem ennyiből állana az egész; mikor tőlük elválnánk, vége volna mindennek, mert ez nem olyan fajta nép, mint a nagybányai, ugocsi, vagy máramarosi, ezek itt a szó legridegebb értelmében arisztokraták. Fiatal emberek az úri rendben nincsenek; a középrendbeliek pedig parasztok és ez is kevés. Nyárban tudod, hogy örömmel viszlek mindenhova, és ha egyszer el léssz választva, télben is viszlek bármi áldozatba kerülne is. Sőt, ha csak sejtettem volna is, hogy a jogászbálba nem lesztek híva: mindenestre lehoztalak volna ezúttal is.

Az itteni bálók igen silányak, úri családok nemigen jönnek, a publikum többnyire zsidókból áll, csupán egy lesz fényesebb, az amely az itteni színház javára lesz rendezve február 4-én.

Ma az itteni polgármesternél voltam ebéden, csupa hivatalnokok (szerbek) és ulánus tiszték közt, akikkel minden ily ebéd alkalmával találkozom. Ebből megítélheted az itteni felsőbb társaságot, és többnyire mindig oly nő társaságába jutok, akivel németül kell beszél-nem, iszonyú unalmamra és bosszúságomra.

A táncteremtől harmadik szobában lakom, s már iszonyúan fújják a trombitás polkát és ez így tart reggelig. Az igaz, hogy kissé jobban fújják, mint ott a Greislernél, tudod, a Magyar-házban. Vacsorára magam is mindjárt bemegyek, mert másutt ilyenkor nem is lehet enni kapni, hanem a terembe nincs szándékom belépni.

Ha le nem akarsz jönni, kedves lányom, kérd meg az Anyádat nevemben, hogy adjon nektek fiataloknak egy kis táncestét, hiszen nem halunk bele!

Holnap Clavigot játszom, csütörtökön Othellót, szombaton a Czár-

nőt, reá, kedden a Pohár vizet vagy a Rongyszédőt vagy a Hamletet . . .

Csókollak gyermekem

E. Gábor

EGRESSY GÁBOR — — EGRESSY GÁBORNÉHOZ

Szabadka, 1857. január 25.

Édes Zsuzsikám!

Tegnap volt a jutalomjátékom, Fox, teleházzal; kaptam felében 104 pforintot, még játszom négyet. A közönség rendkívül szeret, különösen az úri rend. A napot még most nem tudom meghatározni, mikor indulok, mert bár február 3-ára van tűzve utolsó fellépésem, de azért, ha kívánják, még egypárral megtoldom, ameddig szabad-ságidőm engedni fogja. Leveledet ma kaptam . . . Havi holnap indul Pestre (. . .), fel fog benneteket keresni, s itteni állapotomról bőven értesítend benneteket. Általa küldöm koszorúmat, melyeket tegnap kaptam. Igen szépek. Az itteni urak, kik a színházat itt jövőre biztosítani akarják, mindig meghívnak tanácskozásaikra. Általában igen nagy tiszteletben állok mindenki előtt. Így kitüntetve még itt senki sem volt, talán Zsiga sem. Tudod-e, hogy az a híres Magyar László, aki Afrikában egy fejedelem leányát vette nőül, — ha emlékszel reá a hírlapok leveleket közlöttek tőle —, az itteni lakos Magyar Imrének, volt házigazdánknak természetes fia, most kapott tőle apja levelet; haza fog jönni látogatóba, fekete nejével és négy rabszolgával együtt. Ez a szabadkai nagy újság. A jogászok jegyét küldjétek vissza azon üzenetemmel, hogy ez még nagyobb sértés, mint megtisztelés. Ki az én családomat szándékosan mellőzi, mikor engem ki akar tüntetni, én azt megvetem; mert hogy nekem családom van, azt mindenki tudja, tehát a jogászkar is . . .

Tehát február 6-án vagy 10-én várjatok haza. Addig is Isten ve-
letek! Csókollak

E. Gábor

EGRESSY GÁBOR — — EGRESSY GÁBORNÉHOZ

Szabadka, 1857. február 1.

Édes Zsuzsikám!

Etelke írja, hogy rosszul vagy: az Istenért ne halaszd a köpölyözte-
tést, mert valami szélhűdés lehet következtetése a mulasztásnak. A
kottákat megkaptam, már holnap húzni is fogják a cigányok. A Ke-
resetlent és a népdalokat. Mint már megírtam, úgy történik, azaz
holnapután, kedden játszom utolsót, a 30 éves kártyást, mert arra
várnak legtöbbit. Hanem amilyen jól ment az első hat játékom, olyan
rosszul ment a három utóbbi jövedelmi tekintetben. Clavigóra és
Othellóra nem volt közönségem. Nem hiába mondtad, édes, hogy ne
lépjek fel Clavigóban; csakugyan cserbenhagyott. De utolszor is
adtam most ökegyelmét. A Czárnőt tegnap adtam s arra volt is
közönség, de már ebből Hegedüs csak harmadrészt akar adni, mint
hallám. Szóval az a vége, hogy 300 pengőforintnál többet nemigen
vihetek haza tíz föllépésem jövedelméből. Tartozásunk még éppen
ennyire megy, amint kiszámítottam, vagy mint:

Singer	150
Kocsis	60
Juhász	40
Gut	18
Slikk szabó	6
Balog	12
Köszénért	8
	<hr/>
	294 ft. pengő

ha nem több, vagy valamivel kevesebb.

Tehát a billikomokat nem válthatjuk ki, pedig arra nagyon számítottam.

Eszerint 3-án csakugyan végzem az itteni pályát, hanem azért csak szombaton indulok innen, mert csütörtökre valami puszta mulatságra visznek ki, amire eligérkeztem még akkor, amikor azt hittem, hogy legalábbis tizenkettőt játszhatom. Pénteken pedig indulni nem akarok. Sőt még vasárnapra is rendkívül erőltetnek hogy maradjak, mert akkor itt nagy ünnepély lesz, ti. az új plébános beavatása, melyen az egész Szabadka városa, sőt még a vidék is jelen lesz. Hanem már abból semmi sem lesz, hogy azt bevárjam, hacsak eszökbe nem jut még szombaton egyszer fölléptetni.

Vasárnap tehát várhattok, mert innen Szegedig egy egész nap is alig lehet most eljutni, oly rosszak az utak.

Csókollak addig is

E. Gábor

Ui. Hegedüssel éppen most végeztük el, hogy nem kedden, hanem szombaton játszom utolsót, Coriolant, és hétfőn, 9-én indulok, s ha addig az út felfagy, talán még aznap látlak benneteket.

HAVI MIHÁLY — EGRESSY GÁBORHOZ

Szabadka, 1857. dec. 13.

Igen tisztelt Egressy úr!

A t. cz. színházi választmány óhajtásának és Egressy úr szíves ígéretének (hozzánkí vendégszereplésre lejövetelét értem) teljesülési ideje közeledvén, tisztelettel fölkérem a színházi választmány utasításai nyomán, szíveskedjék ígéretére emlékezni, és tudatni, mikor lehet szerencsénk elfogadni Önt. Válaszában szíveskedjék megírni az

előadandó darabokat és ha netán újakat előre leküldeni, hogy azokban illetőleg készülhessünk.

Öszinte tisztelője
Havi Mihály
színigazgató

PAULAY EDE — — EGRESSY GÁBORHOZ

Szabadka, 1858. január 7.

Tisztelt Egressy úr!

A színházi választmány nevében van szerencsém tudatni Önnel, hogy a január 20-ára tett szíves ígéretének beváltását várja. Szathmáry L-né asszony 16-án végzi be vendégszereplését; a kocsi tehát 20-án a déli vonat megérkezésére fog Szegeden várni. Kérjük továbbá, szíveskedjék Egressy úr D. Carlos, Dózsa darabokat is, s ha lehet szerepeket Kacsinszky által leküldeni az előleges betanulás végett, és mindenikből színlapot is kérek küldeni, különben nem engedi a rendőrség az előadást. Azért Bánk bán előadása semmi szín alatt sem remélhető. Ehelyett bármit szíveskedjék választani és a kért darabok leküldése alkalmával velünk tudatni. Jövedelem — a sok oldalról óhajításokból ítélve, mihez Egressy úr jövetelére nézve, nyilvánít a közönség — akármire lesz.

Hogy Havi úr nem ír, oka súlyos betegsége.

A színházi választmány meghagyásából
Paulay Ede

Szabadka, 1858. január 11.

Tisztelt Egressy úr!

A színházi választmány megbízásából Havi betegsége miatt nekem jutott a szerencse t. Egressy urat a következőkről értesíteni.

Ha pesti színlapokat kaphatunk Dózsa és D. Carlos darabokból, itt nincs akadály előadhatásukban.

A színházi választmány megadja Dózsáért a húsz pft írói díjat, de minthogy hetenként csak kétszer lehet innét pénzt küldeni, csak e hó 14-én lesz a másolói díjjal együtt felküldve; a darabot azonban, ha az készen van, rögtön kérem küldeni, szerepezés, kiosztás és betanulás végett, mint D. Carlost is, és ha lehet szerepeit. Az előadhatási jogot a Dózsára nézve a választmány nevére kérem iratni.

Továbbá szükségesnek találja a színházi választmány t. Egressy úrral előlegesen tudatni, hogy a vendégszereplési feltételek a tavalyiak lesznek; ti. az első és utolsó előadás bérletszűnetben, a középső négy bérlet folyamban, s mindenikből a költségek levonása után a napi jövedelemnek fele Egressy urat illeti. E feltételek mellett minél előbb körükben óhajtják Önt tisztelhetni, s várják határozott választát, hogy a kocsi pontosan Szegeden legyen.

Megbízatosomnak eleget téve, engedje saját parányiságom őszinte örömét is kifejezni afelett, hogy Ön magas művészete által néhány tanulmányt és elragadó élvezetet biztosító óra szerencséjében részesülhetek.

Mély tisztelettel maradok tisztelt Egressy úrnak alázatos szolgálója
Paulay Ede

Szabadka, 1858. január 24.

Édes Zsuzsikám!

A pénteki nap még eddig nem hozott semmi bajt, mert szerencsésen megérkeztem. Ugyan jó volt hogy bundákkal úgy el voltam látva, mert utazásom egész napján rendkívül hideg volt, mit azonban csupán az orrom sejtett, minthogy azt el nem dughattam. A kis Paulay jött elém Szegedre, hanem úgy elkésett, hogy én már egy más kocsi akartam fogadni, mikor megjött. Tegnap léptem föl először Hamletben. Igen jól fogadtak. Közönség közép számmal volt. Az általános pénzszükség itt is érezhető, hiába! Ma egész napom a látogatásokkal telt el, hála Istennek, hogy túl vagyok rajta nagy részben, mert holnapra csak kettő maradt. Holnap a színház javára bált adnak tehát játék nem lesz. Kedden Brankovicsot játszom. Ismétlésekért itt sem örömet fizetnek, mint mindenütt, azért tartok tőle, hogy a régi darabokra nem lesz jövedelem, mit azonban inkább a híre miatt restellek. Különbem mondom, hogy az első házak és régi jó barátim igen lelkesen fogadtak. Az itteni színházi választmány ma gyűlésébe is meghívott, hogy az én tanácsaimat és észrevételeimet is kikérjék. A színház jövő szervezéséről volt a szó. Négyezer pforint ismét alá van írva a jövő évszakra és még több is lesz. Tegnap i játékom a katonatisztek szörnyen elragadta; a poszlovenszki lovasok mindenfelé magasztalnak. Úgy hiszem, hogy harmadikán játszom utolsót és 5-én indulok Aradra. A vendégeskedés, azaz a dáridó mindjárt megérkezésemkor megkezdődött, a lovagias Szucsics Béla kezdte meg a sort, aztán tegnap Czorda Félix folytatta, ma bizonyos Vukovics. De ne félj édes, nincs semmi bajom; a torkom jobban van, bár még nem egészen; olajat csupán játék alatt kell használnom egypár cseppet; különben hangom és mellem sohasem volt erősebb és tisztább

mint most. A sárcipőmet szerencsésen hon feledém, s itt leszek kénytelen mást venni. A színház itt rettentő hideg.

Most Isten veletek, írj édes sokat és mindenféle újságot, hogy van bátyád és Lendvay? Csókollak

E. Gábor

EGRESSY GÁBOR — EGRESSY GÁBORNÉHOZ

Szabadka, 1858. február 2.

Édes Zsuzsikám!

Tegnap játsztam itt utolsót, Don Carlosban; holnap hajnalban indulok Szegedre, onnan Aradra, vasúton-e vagy gyors kocsival még nem tudom. Vendégszereplésem alig jövedelmezett valaha ily gyengén, mint itt jelenleg. Még a nagy bundám árát sem fizeti ki, mert száz forintot innen el nem viszek. Nincs tehát mit a postára tennem, mert magamat utasi pénz nélkül nem hagyhatom, de én ezen nem búsulok, mert az én főcéloom életemben sohasem a pénz volt, hanem a becsület. Ez pedig van édes elég, hála Istennek. Szeret, becsül, tisztel mindenki jobban, mint valaha és vetélkednek abban, hogy kitüntessenek. De a pénzben itt is igen nagy szükség van, mert ez nem kereskedő város, hanem földbirtokos és ez a gabonáját nem tudván eladni: pénze nincs. Közönségem azért mindig volt, mert a bérlet igen nagy; de éppen ezért nem lehetett jövedelem, mert sok levén a bérlő, kevés a fizető.

Írd meg, hogy temettétek Lendvayt, hogy van bátyád, írt-e Ákos? Hát Etel dolgában történt-e valami? Az a fiú hogy viseli magát?

Utánam ide Ellinger jön. Azt a zsidók nagyban fogják pártoni.

Most kaptam meg a tegnapi jövedelmet. Mindössze 130 és egynéhány ftot kerestem, tehát marad talán 100 pftom belőle. Koszorú van

bőségesen, el se tudom vinni mind, mert nincs hova tenni. Szép szalagok is vannak „az enyimeknek”.

Csóköllak benneteket
E. Gábor

Gózon a Makrancos hölgyet és Garrickot kéri, de Garrick velem van, a Makrancos hölgyre pedig nemigen lesz Miskolcon szükség, mert nem lesz rá idő. Egyébiránt vegye ki Danitól, ha éppen el akarja küldeni Miskolcra.

PRIELLE PÉTER — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Szabadka, 1877. február 1.

... Itt nagyon szeretnek bennünket, de azért jutalomjátékot 60 forintnál nagyobbat nem lehet csinálni, mert a páholyközönség szünetben csak rendkívüli esetben jön, én tehát nagyon felkérnélek, ha nekem is megtennéd, s amellet magadnak is játszanál egy párat, amely jövedelmező volna, mert az egész közönség óhajlásával találkozik; várva várlak, s akiknek csak megpendítettem a legnagyobb örömmel fogadták, s gondoltak rád.

Február végén vagy március elején, egyszóval mikor időt kaphatnál, lejöhetnél, a darabokat előreküldve betanulás végett, így én is nagyon érdekessé tenném jutalomjátékomat — s egy kissé erősebb talpon állnék...

Isten veled
Péter

Szabadka, 1877. március 20.

Kedves Kornélia!

Alkalmasint tudod, hogy húsvéttól konzorciumot alakítottunk négyen s Zomborba megyünk, hol két hónapot töltünk. Kovács Móric már átment bérletet csinálni, s az ottani orsz. képviselő Czedler vette kezébe az ügyet, így reményünk van meg nem bukni.

Társulatunk a legjobbak közé tartozik, s négyünkön kívül 700 forint a gage, ezt valahogy csak kikeressük.

Szabadka egész biztos, hogy enyém lesz télire, saját firmám alatt, igen sok pártfogóm van és különösen Mukics, a polgármester.

Most arra kérlek édes jó Kornéliám, hogy okvetlen 6—8 vendég-szereplésre eljőjj hozzám Zomborba, májusban, mert a közönség fel van *(olvashatatlan szó)* s nagyszerűen fognak fogadni. Azonkívül Szabadkán biztosítottak három előadást — a közönség eladja a jegyeket — átutazólag, mit szólsz hozzá? Palicson a város épített számunkra színikört, ott is tölthetsz egypár hetet a fürdőidényen át; fogadom, hogy meg nem bánod.

Kérlek kedves Kornélia, válaszolj körülményesen mindenre, s kivált Zomborra jót, mert most is megkárosítottál vagy száz forintig, hogy nem jöttél Szabadkára — tehát hozd helyre. Csókolunk Luizával és a kis Margitkával. Szerető testvéred

Péter

Kedves Kornélia éppen most kapom a levelet, hogy Zomborban a legjobb sikert remélhetjük, az öreg Grosschmid írja.

EGRESSY ÁKOS — — EGRESSY GÁBORNÉHOZ

Szabadka, 1877. okt. 14.

Igen szeretném, ha édesanyám a telet velünk tölthetné, lakásunk nagyon alkalmas; van két jól fűthető szobánk, konyhánk, kamránk; de ágyneműnk kissé kevés, hanem majd ezen is segítünk . . .

Itt e hó 20-án kezdjük az előadásokat; társulatunk meglehetősen jó erőkből áll, s így azt hiszem, hogy a közönség is pártolni fogja; egyébiránt azt mondják, hogy Krecsányi jól fizető, pontos ember, s ezért nem hiszem, hogy hiányt szenvedjünk . . .

EGRESSY ÁKOS — — EGRESSY ETELKÉHEZ

Szabadka. 1878. márc. 15.

Édes jó Etelkém!

. . . Én szokás szerint — rendkívül be vagyok fogva, csaknem minden nap játszom, éspedig folyvást nagy szerepeket, — ma Zrínyit, holnap Brankovicsot, — hanem a közönség a legjobban is méltányol, — e részben nem lehet panaszom, minden alkalommal leginkább ki-tüntet . . .

MOLNÁR GYÖRGY — — GÁSPÁR IMRÉHEZ

Szabadka, 1878. dec. 24.

Tisztelt barátom, uram!

. . . Én itt e rideg sivatagon Jámbor és Milkó uraknál találok egyszerű-egyszer egy kis oázisra, beleaszalodott s beléfagyott volna lelkem, ha e két fennkölt szellem nincs ide internálva, de így csak megment-

hetém vala magamat ebből a küzdelemből is, mert maholnap vége lesz és megyek a magyar drámai művészet Mekkájába, Kolozsvárra . . .

ERDÉLYI MARIETTA — — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Szabadka, 1881. január 18.

Tisztelt Nagysád!

Végtelenül lesújtott ma kezemhez jutott becses válasza, melyben még reményt sem nyújt arra, hogy megnyerhetem Nagyságod nagy-rabecsült művészetét, melyre pedig büszkeséggel kívántam számolni. Reményilem azonban, hogy tisztelt Nagysád részesíteni méltóztat ama szerencsében és legalább márciusban megtisztel becses vendégszereplése által, mivel a nyáron is számolok, hogy Nagysád nem utasítja vissza kérelmemet, hisz Nagysádtól függ, — ha akarja — lehet, és most különösen nem látok körülöttem oly egyént, kit Nagysád sem nem örömet lát. Bocsánat e megkockáztatott pár szóért, de Nagysád tudja, milyen a vidéki színész, néha nagyon eljár a szája és így hallottam meg én is a fentebbit, mintha Nagysád nyilatkozott volna, hogy egyetlen egy tagja a Nemzeti Színháznak sem megy el oda vendégszereplésre, hol az az illető művezető leend. Én igazán vigasztalhatlan lennék, ha drága Nagysád megvonná tőlem még a reményt is, hogy a kedves Szabadkánkat nem leszek szerencsés gyönyörködtetni a Nagyságod művészetében. Ezért igen kérem, juttason nekem is kedves Nagysád szabad idejéből annyit, amennyit lehetséges lesz, hisz ez nemcsak az én kérelmem, de Szabadka város n. é. közönségéé is, ki alig várja, hogy Nagyságodat itt üdvözölhesse.

Ismételve kérelmemet, maradtam kitűnő tiszteletem mellett

Erdélyi Marietta

Szabadka, 1891. febr. 25.

... Képzeld! Tegnap este kaptam itt az első ezüstkoszorút életemben! Mert az arany odafönt még készül...

Jászai,
aki sohlet koszton él

Szabadka, 1893. január 30.

Kedves barátom!

A kétrendbeli becses soraidra részben nagymérvű elfoglaltságom, részben távollétem folytán csak most válaszolhatok.

Édes Palikám! Miheztartás és tájékozódás szempontjából igen kérek, hogy tartsd magad ahhoz, amit Zomborban élőszóval is mondtam: hogy szintársulatodat mind a színigényeknek, mind a költségvetésnek megfelelőleg szervezd függetlenül! És hogy csak magadra, jobb meggyőződésedre hallgass, és hogyha maga a színügyi bizottsági elnök (mármint Sziebenburger úr! Tán ismered?) saját testvérét ajánlaná is, ha az a keretbe nem illő, ne szerződtesd. Ezeket mondtam, ugye? És még hozzátettem azt, hogy én gyakran nem térhetek ki az elől, hogy egyiket vagy másikat ne ajánljam, jönnek, regnálnak a nyakamon, magasabb fórumtól is presszionálnak.

Én magam részéről csak egy kegyet kértem tőled, hogy egyet a kardalos személyzetbe szerződtesd, amely dolog különben sem alternálja úgy a költségvetést mint a műigényt.

Tehát mindezekből láthatod, hogy az igazgatói jogokat teljesen

respektálok, hogy ne mondjam, védem; mert bizony úgy a színügyi bizottság, a polgármester és egyesek részéről kemény támadásoknak vagyok kitéve, hogy ti engem lekenyereztetek, mert befolyásomat nem érvényesítem ez vagy amaz tagnak szerződtetése végett, sőt azt is hangoztatják, hogy a színtársulatotokból bizonyos szép szemek annyira hatottak rám (én nem emlékszem erre, de te, tán direktorom, észrevetted?), hogy most mással sem törődök. No bizony, láthatod, hogy bizony az én helyzetem se kellemes.

Azonban mindez nem térít el, s nem ingat meg, mert cselekszem és teszek úgy, mint ezt a színészetünk ügye megkívánja és a szabadkai színigazgató állása és biztosítása megköveteli . . .

A névsort, mint láthatod, a lapban színi kommentárral közöltem.

Többiről majd élő szóval, többet — sokat — addig is a viszontlátás édes reményében maradtam őszinte híved és tisztelő barátod

Sziebenburger Károly

ÖZV. VOJNITS FÁBIÁNNÉ — — RAKODCZAY PÁLHOZ

Szabadka, 1893 (?) február 16.

Kedves Pali . . .

Itt, ebben a kedves városban az a hír szállong, mintha Halmay Kecskemétet kapná meg, az esetben önt szándékozzák meghívni, pályázat nélkül följánlanák a színházat.

Mit szól ehhez? Nekem már a gondolata is jólesik ennek az elégtételnek . . .

Igaz híve
özv. Vojnits Fábiánné

RAKODCZAY PÁL — — MÁTRAY JÓZSEFNÉHEZ

Szabadka, 1893. december 8.

Ön Szabónét a törvényszék végzése után is ingerelte és bántalmazta. Emiatt Szabóné mérget ivott és jelenleg a halállal vívódik. A közfelháborodás a tagok és a közönség között sokkal nagyobb, semhogy önt továbbra is morális és törvényes védelemben részesíthetném, minél fogva saját érdekében indítványozom a szerződés azonnali felbontását, s e levelem vétele után kérem, a színpadon és a nézőtéren a tagok közt semmi szín alatt sem megjelenni.

Teljes tisztelettel
Rakodczay Pál

JÁMBOR PÁL (HIADOR) — — RAKODCZAY PÁLHOZ

Szabadka, 1894. január 24.

Tisztelt igazgató úr!

Kedves kötelességemnek tartom mind az igazgató úrnak, mind derék társulatának legmélyebb köszönetem kifejezni a szindarabomban kifejtett buzgóságáért.

Egy színházlátogatótól azt kérdezvén: ki játszott legjobban? — Mind — felelte.

Azon reményben, hogy nemsokára személyesen is kifejezhetem hálámát, vagyok Máriától kezdve Corvinig baráti kézszoritással örök lekötelezettjök

Jámbor Pál,
Hiador

Z O M B O R

RAKODCZAY PÁL — — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Zombor, 1887. november 10.

Drága Nagysád!

Nagyon köszönöm kedves szép levelét!

Itt oly elszigetelten élünk, jóbarátok nélkül, hogy olyanok Nagysád szavai, mint Noé galambja mikor a nagyvilágból zöld ággal jön a bárkába.

És mily jóságosan szorong, aggódik énérettem! Biz ez jólesik nagyon . . . Hogy gondolhatja Nagysád, hogy nem érek rá levelével foglalkozni? . . . Éppen Chamillacot próbáltuk (címszerepét én játsztam, jó sikerrel, mert noha nem szerelmes szerep, eljátsztam, mert — valamikor lopott), midőn a levélhordó a kedves, ismert vonásokat mutatta elém. Örömben mindjárt mutogattam tagjaimnak a kedves arcképeket. Ilyen gyerekeknek nem is láttak régen, mert különben retentő kordában tartom őket. (Hisz tudja Nagysád, lehetne-e velök boldogulni?!)

Az egyik arckép már egy esztendeje megvan nekem. Az a szép profil fej. Megszereztem, amint megcsíptem egy kirakatban. Éppen azt szemeltem ki könyvem mellé! Nagyon köszönöm a kedves emléket, s mily csodálatos! Ugyanaz a jó barátom volt mellettem, Sió, ki akkor volt jelen, mikor az első arcképet kaptam. Legelőször is Angyal Ilusnak mutattam (miután Rózsika nem volt ott), mert ezt fogja

Nagysád legjobban megkedvelni a truppan, ha ide jő. Bájos, egyszerű, fürge, mélyérzésű naíva, kivel öröm foglalkozni. De öröm a többivel is. Mind derék és többnyire ambicionált, lelkes színész ez! Ó, de szép ez a komédia. A rengeteg fáradság közepette boldog vagyok. Én nem tudom, olyan könnyű ez nekem. Mint színész oly renomét szereztem, annyira dédelget a kritika, hogy félek, egyszer csak lecsap a ménkű, mint Polykrateszre, akiről azt mondták, ha legszerencsésebb lesz, akkor éri a veszedelem.

Óh, ha látta volna Nagysád Julius Caesart! . . . Nemcsak én éreztem, hogy ünnep ez, hanem minden színészem. Magukon kívül voltak a gyönyörtől és lelkesedéstől. De főleg azért szerettem volna jelenlétét, hogy lássa miképp csekély eszközeinkkel mily újszerűvé tettük Shakespeare remekét. Egész párt alakult a közönségben mellettünk. A színészeknek is új volt a tömeges jelenetek rendezése, no de az öndicséret rossz szagú . . .

Kétszer adtuk a művet egymás után rendes terjedelemben, mégis 3/4 10-re készek voltunk.

Engem Antoniusban háromszor hívtak ki egymás után.

Alig várom már, hogy elérjem a boldogságot Nagysáddal játszhatni. Tehát december elsején Debrecenbe megy?! Ejnye, éppen akkorára akartam felkérni, hogy a legrosszabb hóban jöjjön segítségünkre. No, de úgy 6—10 közt csak játszhatnék velünk három, négyet? Szabad ezt reményelni? A darabokra nézve jó lenne a következő mű- és rendsor: 47. cikk

Aezopus

Odette

? vígjáték

Hej, hogy az a Lady Tartuffe elmarad, hát lemondjak én Des Tourbiére-ről? Utolsónak talán mégis lehetne az Ahol unatkoznak. Az istenért, bármily prózai nép is ez a bácskai, de Cornélia neve csak mégis ér valamit. Számok bizonyítanak.

Tudja-e Nagysád, hogy a kosztümdarabok mellett bámulják szalondarabjainkat is? Én valóságos sárkány vagyok a toillettek, bútorok bekészítésében (majd meglátja hercig kis bútorainkat, miket Pesten csináltattam) az ensemble-t egész új modorban csináljuk, mert bíz ahol én kitalálok valamit, ott sarokba dobom a nemzeti vagy párizsi szemináriumokat, megyek a magam feje szerint.

De most átadom a szót kis feleségemnek, Ő bizonyosan okosabbat fog írni.

Merő rágalom e föltevés! Hogy lehetne az ember okos Zomborban. Az itteni levegő butító hatással van az ember elméjére. Én legalább ezt a következtetést vonom le, a legjobb darabok utáni „pénztárradványokból”. Igaza van Nagysádnak, én drukkolok legjobban a „nagy tetszést aratott” és nagy deficittel végződött darabok alatt.

Csak az vigasztal, hogy nem tart soká ez az állapot, mióta olvastuk hogy a várszínházat Krecsányinak adják át szinte éledek. Talán sikerülni fog az én titkos vágyam és Pali lehet színész anélkül, hogy kockára tegye egészségét és vagyonát. Végtelenül boldoggá tett Nagysád kedves levele és arcképe. Ezer köszönet érte. Hát még milyen örömet szerez nekem a gondolat, hogy nemsokára viszontláthatjuk Nagysádot, itt e rideg helyen, hol senkink sincs, egészen elszigetelten élünk! Adja Isten, hogy mielőbb üdvözölhessük körünkben, viruló jó egészségben. Becses figyelméért fogadja Nagysád hálás köszönetét

Rakodczay Pálnénak

A SZÍNÜGYI BIZOTTSÁG — — RAKODCZAY PÁLHOZ

Tekintetes Rakodczay Pál igazgató úrnak

Zomborban

Tekintettel arra, hogy a színügyi bizottság a heti műsorba a Cigánybáró előadását éppen az igazgató saját előterjesztése folytán vette fel, azon indokok szerint, melyek ezen darabnak a műsorról való levételét és helyette A fekete dominó előadása iránt felhozattak, oly alaposaknak, melyek a műsor megváltoztatását és ezen felül egy gyengébb előadásban színre hozott darab ily korai megismétlését megengednék, nem tekinthetők, a bizottság a már megállapított műsortól való eltéréshez ezúttal nem járul hozzá.

Midőn pedig egyidejűleg a színigazgatónak már ezen bizottság, mind annak elnöke iránti köteles tiszteletet sértő, alaptalan egyéb előterjesztéseit, mind annak hangját is a bizottság visszautasítja, felhívja egyben, hogy a műsor megállapítására nézve szerződéses kötelezettségének és a színügyi bizottság határozatainak pontosabban feleljen meg, és jövőre a műsor megállapítása alkalmából a színügyi bizottság ülésén a saját érdekében lehetőleg jelenjen meg.

Kelt Zombor, szabad királyi város színügyi bizottságának, 1887. november hó 15-én tartott üléséről

dr. Gertinger Pál
jegyző

dr. Csikós Benő
elnök

Budapest, 1887. november 28.

Tisztelt barátom!

... Furcsa lehet az a zombori közönség, erre nem jönnek, arra nem jönnek, és dacára mégis ott vannak: szívemből tisztelem őket ízlésükért, de hát ha ez nem hozza ki a gaget? Ugye direktor úr? Én is jártam egyszer Zomborban, hadd lássam csak, mindjárt megnézem kiskönyvemben, mily furcsa egyszerre rányitottam: tehát 1877. júniusában gyorsan futva jártam meg, csak kettőt játszhattam. A vendéglő udvarán egy fertelmes tákolt színpadon, a közönség pedig szabad ég alatt gyönyörködött, talán igen, mert két előadásom, különösen a kis ostoba Holt Szív, a maga egyszerű lényével úgy fellelkesítette őket, hogy kérve kértek az urak több előadásra is, engem azonban hazasürgönyöztek, nem tehettem. Hogy pedig összenézhessem az akkori és az ön mostani üzletét... hát ime: az első Gauthier Margit volt felében 51—26, a második Holt Szív 71—82 forint. Amint látja, 20 forinttal emelkedett az értékem egy napról a másikra, és azt mondták, hogy fokozatosan így emelkednék ha maradok, mert a közönségünk még nincs értesülve, majd mind kint vannak a szállásokon. Így nevezik a külső gazdaságokat. Nem ismerem a színházát Zombornak, de rosszul lehet építve, ha karzata és földszinti helye nincs, és ezeknek kellene behozni a napi költségeit az igazgatónak...

Milyen kár, hogy a múlt télen ott Zomborban — éppen Láng Ilo-
na javára — elpuskálták az Ahol unatkozna-ot, azt mondták reá,
„no, itt igazán lehetett unatkozni”, pedig be szívesen eljátszta volna...
Vagy gondoljon valamit. Feltéve, ha ragaszkodik ahhoz, hogy
játszunk együtt Zomborban. Mert semmi udvariasság, csak őszinte
barátság, no és meggondolok nézni érdeket is, ha az igazgató úr jónak
látja valamikor. Meddig marad ön Zomborban? És mikor megy Szat-

márra? No látja. Ha Zombort meg tudta hódítani a magasabb eszméknek a színészetben, akkor azt az elrontott, megfásult Szatmárt . . .

Üdvözli, öleli és igazán szereti
Prielle Kornélia

FELEKI MIKLÓS — — RAKODCZAY PÁLHOZ

1887. december 5.

Zomborból küldött levele nagyon meglepett, különösen hangjánál fogva, amely sem művészi, sem kollegiális tekintetben nem felel meg.

Zomborba majd más igazgató alatt megyek, és meg fogom önnek mutatni, hogy a zombori közönség méltányolni fogja fellépéseimet.

Tisztelettel

Feleki Miklós

VESZPRÉMI JENŐNÉ — — RAKODCZAY PÁLHOZ

Zombor, 1891. december 13.

. . . . Itt eddig elég szépen pártolnak minket, holnap megy először A fenelányok, már alig van jegy. Karácsony napján Az ember tragédiáját adjuk, nem bánám, ha ön Luciferkedne.

A Szegény Jonathán két zsúfolt házat hozott Baján, itt is várják már nagyon . . .

Szívélyes üdvözlettel
Veszpréminé

Zombor, 1892. március 5.

Igen tisztelt Igazgató úr!

Mint egyike azoknak, kik a színügyet városunkban tehetőleg támogatni igyekeznek, fordulok igazgató úrhoz...

Bizonyára emlékezetében van még az 1887. zombori színidény, mely nem minden irányban hagyott igazgató úrnál kellemes emlékeket, és ha dacára mindezeknek bizalmasan azon ajánlattal állok elő, hogy a tegnapelőtt kiírt pályázatban újból venne részt, magam is szükségesnek tartom azon változásokról megemlékezni, melyek azóta városunkban előállottak.

Zombor 1888 óta Bajával együtt egy közös színi kerületet képez, olyképp, hogy az idény fele része Zomborban, másik része Baján töltenőd. Baján eddig legalább anyagi támogatásban az igazgató nem részesült, mert ott állandó színház nincs, mint utolsó ottlétemkor azonban értesültem, alkalmas igazgató személyében történő megállapodás esetén, mind a hatóság részéről mind a létesítendő színpártoló egyesület részéről is anyagi támogatásban részesülnek.

Mindeddig, s ezentúl a színházat nemcsak díjmentesen adjuk és gondoskodunk fűtésről, hanem a gázvilágítást is ingyen adjuk. Úgyhogy az igazgató csakis *(olvashatatlan szó)* helyiségekben levő lámpákról és gyertyákról tartozik gondoskodni, valamint a gépmestert esténként fizetni. Ezen világítás megtakarítás esténként mintegy 9—10 forintra tehető.

Színházunk erkélyét öt páhollyá alakítottuk át, melyek közül három az egész idényben bérelve volt, úgyhogy 25 páholy közül jelenleg 23 van bérelve. Közönségünk pedig, dacára az egy-két évben itt volt társulatok gyengeségének, évről évre nagyobb számban látogatja

a színházat. Színpártoló egyesület alakítása már az ősszel szóba került, és minden valószínűség szerint már a tavasszal tényé válik.

Szükségesnek tartottam ezeket mind előre felsorolni, hogy indokoljam azt, mit magam és színügyünket szívünkön viselő barátaink nevében — kiknek a színügy intézésében elég befolyásunk van — igazgató úrnak ajánlatképp tesszük.

Felkérjük igazgató urat, pályázzék az 1892/93. évi téli idényre a zombori-bajai színházra. És merem állítani, hogy önnel szemben minden más pályázót mellőzni fogunk. Mindenki, kiben csak kis érzék van a színügy ideálisabb felfogása iránt, mint legszebb emlékét őrzi igazgató úr itteni működését.

Ha igazgató úr hajlandó volna a jövő idényre városunkat tisztelni meg, előzetesen is megtennénk mindent, hogy színpártoló egyesület létesüljön, mely már . . . erkölcsi és lehetőleg anyagi támogatással is várná az idény elején.

Midőn ezen soraimra szíves értesítését kérném, azon megjegyzéssel, miszerint a leveletem a legbizalmasabb jellegűnek kérném egyelőre tekinteni, maradtam régi híve

dr. Gertinger Pál
városi tanácsnok

RAKODCZAY PÁL — — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Zombor, 1892. december 25.

Mélyen tisztelt Nagysád!

Nagy nap a mai mindenkinek.

A szerény, félrevonult kis polgárnak nagy, mert egyenlővé teszi őt a szerencse nagyjaival az előtt, ki a kis nyomorult lényeknek adta az elsőséget . . .

Nekem kettős okból szép és nagy e nap. Szép először, mert ma Luciferet játszom, s papnak érzem magam; szép másodszer mert alkalmam van egy rendkívül kedves meglepetésért köszönetet mondani Önnek.

Eszembe jutott a kedves arckép láttára a tizenegy év előtti, mely akkor bennünket közel hozott, míg a mostanit Ön azon megjegyzéssel kíséri, hogy „távolodnak”. Igaza van, a művészetben én öntől annyid-magammal csak távol állhatok, nagyon távol!

De ki állhatna közel Prielle Kornéliához?

És aki ezt úgy érzi, mint én, és aki ezt úgy elmondta, és elmondja a világnak, az érzelmében eltávolodott volna? . . .

Hogy meg vagyok-e elégedve Szabadkával? Nem! Ez nekem csak lépcső. Pályám és nyári körutam, anélkül, hogy örülség tudatában volnék, meggyőzött arról, hogy a Nemzeti Színház Shylockjai és Jágói után én olyat produkálnék ott, aminőt e téren csak külföldön látnak: mimikai jellemeket. Az én sikereimmel, belső eszményemmel ez urakat nevetem. Ha pedig nem nevetetem a Nemzetiben, hát a negyedik, ötödik vagy hatodik színházban Budapesten . . . Ha pedig ez nem sikerül, ha nem vesznek észre, akkor, akkor . . . Még nem tudok mást csinálni. Mint Diocletían visszavonulok káposztafejeimben gyönyörködni . . .

De addig a remény, a mindenki által kérlett, senki által kiismert remény tartogat, bolondít! . . .

És most oly őszintén meleg szívvel, mint 11 éve boldog új évet és a legdúsabb tőke, az egészség kamatjait kívánom Nagysádnak.

Nőm és a magam kézcsókjával, hódoló tisztelője

Rakodczay Pál

LACZKÓ ARANKA — — RAKODCZAY PÁLHOZ

Zombor, 1895. december

... Hát van-e szüksége hősnőre? Mert szívesen szerződnék önhöz. Mióta eljöttem becses társulatától, azóta sem játszottam tragédiákban, pedig tudja, igazgató úr, hogy én mennyire szeretem a tragédiákat.

Ha tehát a jövőre nézve még nincs szerepköröm betöltve, úgy írjon pár sort, és én megírom föltételeimet...

Itt Zomborban valósággal dédelgetnek, de az idén már harmadik tele, hogy itt vagyok, meg aztán a mostani igazgatóm műsorában a drámát illetőleg meglehetősen nagy a hiány...

Kiváló tisztelettel
Laczkó Aranka

Z E N T A

PRIELLE LILLA — — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Zenta, 1876. június 16.

Kedves Kornéliám!

... Amit hallottál az való. Néhány nap előtt kijelentette Sztupa, hogy nem fizethet! Proporciót ajánlott, mit egyetlen teremtett lélek sem fogadott el, hanem szerencséje, hogy a sors oly becsületes gondolkozású, művelt nemesen érző embereket gyűjtött össze körében, kik a legvégső áldozattal mentették meg eddig jó hírben álló nevét ez embertelen eljárás általi gyalázattól! S azt hiszed, hogy azért méltányosak? Zsarolóknak nevezik még most is a tagokat, kik azt a becsületes elhatározását tudtára adták, mi szerint a proporciót senki sem fogadja ugyan el, miután másnemű felvételekkel s biztatásokkal, helytelen számítással ide, e nyomorult helyre hozta e nagy társulatot, honnan most már egyik sem képes megmenekülni, de ajánlották, hogy anélkül is nyomorult fizetésöknek a nyár folytán csak felét fizesse, a fennmaradt részt pedig kötelezze magát augusztus, szeptember hónapokban a szegedi országos tárlat sokat biztosító ideje alatt a tagoknak kárpótolni. Nem szép ajánlat-e ez? Ha elgondolja az ember, hogy e sok művelt, úrfiasan nevelt fiatalember, kiknek 25—30 f. havi díjuk van, annak feléből határozták el magukat megélni! Milyen durva, mily gyöngédtelen az a lelketlen önző nő mindnyájunk iránt, a nőket sem véve ki...

Hát mit mondjak a magam helyzetéről?! Kit könyörgő szavakkal biztos helyzet biztatásával e lépre csaltak s még mosolyog, ha mondom, hogy engem *ott, az a világ* most kinevet. Akkor visszaküldette velem a kapott összeget, melyet a szegedi egyhavi szüretelés következtében kimozdulásomra szükségeltem, s könnyes szemekkel rimázkodott ittmaradásunkért! . . . Ez a sok szerencsétlen mind hozzám jön panaszkodni, férfi és nő, mert mind tudják, hogy ámbár jó barátságban állok az igazgatósággal, a szerencsétlenségben mégis az ő részükön vagyok. Olyan nehézség nyomja a lelkemet, mikor panaszait hallgatom, hiszen egy hajóban evezek velök s, ami nekem legjobban fáj, az a tudat, hogy Sztupának már Temesváron is, sőt már Szegeden is kellett ezt tudni, már akkor kellett ezt elhatározni, amikor a maradásra készített. Már Temesvárról oly helyzetben küldte át e nyomorult helyre tagjait, hogy egy párnak útközben én adtam valami csekélységet, hogy az állomáson ehessen, többet és többnek én sem adhattam, pedig mind olyan állapotban volt. Ha látnád, hogy körülvesznek, hogyha azt hallják, hogy megyek! Mennék bíz én e pillanatban, ha a színészet jelenlegi nyomasztó, nyomorult általános helyzete utat találnom engedne, vagy büszkeségemet, mely a bajok közt sem képes háttérbe szorulni, le tudnám küzdeni egyetlen szó kimondására, mely által a hetek előtt felajánlott helyzetet, akár rögtön elfoglalhatnám, de azt én nem tehetem, s ami a legfőbb azzal sem cserélnék semmi jobbat. Azután végre is itt legalább a remény tarthat fenn mindnyájunkat, mely biztosabb, jobb jövővel kecsegtet bennünket. Aradot majdnem maguk az illetők ajánlották fel Sztupának, nyilvánítva, hogy vele jelenleg, mint egyetlen hiteles igazgatóban, csakis őbenne biznak, mert meg kell adni, hogy híre jó, s azt eddig meg is érdemelte. Még az operatartást is elengedték neki, csak hogy ő vegye ki, de az akadályozza a dolgot, hogy Szeged meg csak oly feltétellel adta ki az engedélyt neki, arra az őszi két jövedelmező hónapra, hogy téltre is az a társulat, azaz Sztupa tartja fenn a szín-

házat. Vannak tagok, akiket kikötöttek, van akit kitiltottak közös gyűlési határozattal, ez Jakabné! Borzasztó az igaz, de az az aszszony megérdemelne még többet is!

A múlt napokban a szegediek Sztupának Araddal folytatott titkolt alkudozását megtudva, egy levélben tudtomra adták, hogy Sztupa nagyon megjárhatja, mert már táviratoztak Aradra a valót meg tudandók, akkor augusztus, szeptember hónapokra sem fogja Szegedet megkapni. Én figyelmeztettem Sztupát, és ő rögtön átszaladt Szegedre, mert mindent kárpótoló reménye abban a biztosan jövedelmező két hónapban van. Azon felül Szabadka is végtelenül örülne, ha a téli idény alatt Szegeddel felváltva e jó hitelű társulatot legalább pár hónapra bírhatná, s ez aligha úgy nem lesz. E jó remények egy jobb, s nem messze álló jövőbeni bizalom tartja még türelemben a személyzetet, s azt hiszem, Sztupát is ez ösztönzi megküzdeni a sorssal. Azonban áldozatunk dacára is az első fizetési napon, azaz ma, egy lélek sem kapott semmit! Félek, hogy a tagok türelme is határt ér, akkor az ő hitele-neve, vagyoni állása és becsülete tönkre van téve.

Mind e tudat után, édes Kornéliám, az én helyzetem feletti aggodalommal ne szaporítsd bajaid, mert bármily küzdelmes s egyre-másra következő csapásokkal terhelt is az jelenleg, de még mindig fenntart hat a jobb jövő reménye, mely nagyon biztató színben áll előttem. Nyugtasson meg az, lelkem, hogy ha már a végsőn volnék, nem késném a Kemény Pista vészkiáltásaival — „Ébredjen, de meg ne ijedjen” — hozzád folyamodni. Végre is nagyon jól esik, s megnyugtató nekem az a tudat, minden körülmények között, hogy van egy védhelyem, s hogy valami végső esetben, mi hála Istennek nem várható, elfogadsz Te engem másodmagammal ingyenélő gyanánt, pár hétre. . .

Olyan sokat szeretnék még írni a jómódú paraszti háznál lakásunkról, falusi egyszerű életünk korlátlan furcsaságairól, a jó kis töpörödött, de roppant gazdag háziasszonyról, ki paraszt együgyűségében ösmerősei és rokonai előtt bármely időtájban ránk nyitja az aj-

tót, s bámultat velök bennünket és a mi csodálatos kis szobánkat. Reggel sűrű tej vagy kávé, amint jön, este rendszeren aludttej, mit a széles folyosón — kilátással egy tanyai forma udvarra — néha holdvilág mellett szoktunk elkölteni.

Akár hiszed, akár nem, nekünk ez nagyon tetszik, sajátságos helyzet, nem esik rosszul, sőt előre tudom, hogy ez majd jobb időkben emlékét is kedvessé teszi e különben nyomorult helyeni küzdelmes létünknek.

Csókolva mindketten
Rónainé

PRIELLE LILLA — — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Zenta, 1876. júli 20.

Édes Kornéliám!

Néhány perc előtt kaptam meg leveledet, s azonnal sietek írni, mert a jövő napokban már nem érnék rá, s Téged sem találna tán otthon a levelem. A jövő szerdán, 26-án indulunk át Szegedre. Másfél órai út gőzhajón, már előre is örülünk e kellemes és kényelmes kis útnak, mindamellett, hogy Zentán nagyon jól éreztük magunkat. Csudálkozol ugye? De hidd el, édes Kornéliám, hogy nem tudnám megmondani hová emlékszem oly jól vissza, mint erre a kis Zentára fogok visszaemlékezni. (Váradot oda nem értve.) Minden anyagi, soha eddig nem tapasztalt nyomorúságos szükségleteink mellett is. Utoljára nevettünk mi még ezen is. Két úrfi féle kezdő színész is lakik a háznál, általában nagyon sok elegáns és szép fiatalemberünk van, úgy elhitettük magunkkal, hogy mindnyájan nagyon szeretjük az aludttejet, hogy a háznál levő két tehénnek a tejéből egy csepp sem ment ki a kapun, mióta itt vagyunk. Pedig hát szereti az

ördög hónapokig minden nap azt ozsonnálni, azt vacsorálni. Egy asztalnál étkezünk mindig a folyosón, és sokszor úgy el-elmulatunk, még játék után is, hogy a jó házigazda — egy kedves, eredeti és nagyon gazdag ember —, a folyosón álló szűnyoghálós ágyából felugrik, s velünk tart. Már annyira vagyunk, hogy per Béla, Kálmán, Marinka a megszólítás, csak engem becsül jobban. Aztán ki-kirándulunk Bátkára, a jószágára, bekötött fejjel, parasztszekéren, de ezeket érő szilaj lovakon, mert lókereskedő. Ott kint aztán van halászat, — saját tavában, melyben mázsás halakat lehet fogni —, van csolnakozás, a fiúk meg mindennap lovagolnak, mi meg mindennap a Tiszában lubickolunk. Mindebből láthatod, édes Kornéliám, hogy minden másnemű küzdelmünk mellett is mi nagyon kellemesen érezzük itt magunkat. Nem akartam én erről ennyit sem írni, de ha beleereszkedném, százennyit is lehetne írnom a sok furcsaságról...

Sztupáékkal... folytonosan a legfeszültebb viszonyban vagyunk. Szegény Sztupa néha elképedve kérdi, hát mi ez nagysád, miért nem látjuk most csakis a színháznál egymást? De nem tehetek róla, ez az asszony — akárhogy összeszűr is vele az életben koronként a sors, de sohasem állt lelkemhez közel — most meg lelke fenekéig megösmerve őt, meggyűlöltem. Én soha az életben sem tudnék hozzá csak az is lenni, ami eddig voltam. Azonban képzelheted, hogy két olyan nő között, mint mi vagyunk, ilyesmi nyílt dologgá nem fajulhat, úgy hiszem ő is éppen úgy érez, azaz éppen olyan ellenszenvvel van erányomban, — mert neki gyűlöletre erányomban nincs oka —, mint én, de nem láthatjuk egymáson teljes mértékben, sőt néha karon csíp, félrevezet s feltárja azt a szívet, mely soha sem is létezett nála, s elmondja, hogy hiszen önök itt itthon vannak köztünk, nem idegenek, addig maradnak itt velünk, amíg csak maguk akarnak, mert minket nem szerződés köt össze, hanem a régi barátság stb., stb. Beszélhet már nekem! Most egy kissé dicsekszem, mert dicsőség van elég. Volt Temesváron is, van itt is, s ezt sem kell megvetni. Tudod,

lelkem, a virágot az idén csak nem küldtem innen szokásom szerint Váradra, mert nagyon is sok volt, hja! nyár van, sok a virág. Máris-ka nagyon sokat játszik, és én emiatt féltem őt, mert nagyon gyakran tapasztalok nála oly kimerültséget, ami fiatal lánynál nem rendes jelenség, habár nagy elfoglaltatásban van is. Az igaz, hogy a mi teendők sokkal több, mint másoké. A mindennapi játék, próbák nyomorúságos rakosgatás, az én pedantériámmal, melyből pedig sokat elhagytam. Egy év óta bútor és tágas lakás hiányában, minden darab ruhám bepakolt, útrakész állapotban van a ládádba préselve, onnan darabonként mindennap ki, mindennap be, s a színpad olyan, hogy a múltkor is két új selyemuszályos ruhámat egy játék után alul szappannal ki kellett mosnom, mint a rongyot. Bizony hidd el, hogy sírva végeztem . . .

DERÉKI ANTAL — — GULYÁS MENYHÉRTHEZ

Zenta, 1898. április 16.

Kedves füstös Menyusom!

Mellemet verdesve, bűnbánóan zengve az őszinte mea culpát, kérem szíves bocsánatodat, hogy első kedves leveledre csak most és így későn válaszolok . . .

Csütörtökön reggel érkeztem haza és még aznap megkezdődött a rettentő hajszá: az Aranylakodalom és A nőszabó fárasztó próbái. Új tag összesen négy érkezett. Viola Jóska baritonista. Réthy Luiza énekesnő, Ferenczy Frigyes komikus és Baróthy segédszínész; de igaz, még Márkus Ilona drámai színésznő; ezekből csak Réthy Luiza, Ferenczy és Baróthy vált be, a többi megbukott. Husvét vasárnapján a Sárga csikóban a te öröködet Baróthy vette át és nagyon szépen megállta helyét. Hétfőn és kedden Aranylakodalom, szerdán Rip

ment, csütörtökön utolsó előadásul A nőszabó, és képzeld, minden előadásra zsúfolt ház volt, még a zenekar is elfoglalta. Ilyen a marha szerencse. Ma szombaton itt A nőszabóval kezdjük, holnap az Ördög mátkája hétfőn a Talmi hercegnő . . .

Én egyedül lakom egy gyönyörű, édes lakályos szobában kilátással a hömpölygő Tiszára és dolgozom, de komolyan. Egyelőre Dreyfust írom, azután az új népszínművem. Hát te, drága pofám, hogy vagy? Milyenek a kilátásaid? Hova van kilátásod szerződhetni? Vagy talán már el is szerződtél? Írj azonnal . . . Baróthy, Erneyei is üdvözölnek. Csak hárman étkezünk egy privát helyen . . . Én pedig ölelve és csókolva azt a bölcselkedő füstös szádát, vagyok a régi igaz szeretettel, a te még füstösebb apád

Deréki

NAGYBECSKEREK

MOLNÁR GYÖRGY — — NIKOLITS DÖMÉHEZ

Nagybecskerek, 1884. október 9.

Kedves Döme barátom!

Egy hét óta őrzöm a szobát, az úton olyan foghús inydaganatot kaptam, hogy a félarcom nagy cipóra puffant föl, sem nem ehettem, ihatam, erre aztán nagyon elgyengültem, a tej és sáfrányban főzött füge segített rajtam, mint azelőtt is mikor így jártam meg a léghuzammal. Csak ma érzem magamat annyira jobban, hogy az első hét műsor-készítése és szereposztása közt, ami mondhatom kutya egy dolog volt, ennyi ismeretlen és gyöngye tagok mellett, Önnek írjak . . .

Most rátérek az itteni első előadásra. Ez borzasztó botrány volt. Én betegem a szobát és ágyat őriztem. Mosonyi, miután már 5000 ftot kicsikart a bizottságtól, az előadás napján délben vallotta ki, hogy a holmikra 1200 ftot vett föl Aradon. Ezt is kiszorították neki. Zuhogó esőben bejött Torontál megye színe-java, a holmit csak estve kapta ki a vasútról, s csak nyolc óra felé érkezett be néhány láda, az előadás hét órára volt kitűzve, a színház zsúfolva toilette-be öltözött közönséggel, vártak egy óráig. A ládákat bontogatták, úgy volt össze-gyúrva minden és oly összevissza, hogy rokokó, magyar ruha, palástos, népszínmű egymásba keverve, így is meg akarta tartani az előadást — Király házasodik —, szörnyű ember! A főispán a színre

ment, betiltotta az előadást, neki kellett kimenni megkérni a közönséget, mely előtt valamit össze-vissza dadogott, volt erre zúgás — képzelheti. Engem a hideg rázott e hírre lelkiismeretességemben. Iszonyú napok! Borzasztó társulat. Hatezer ft kidobva a három havi bérlet biztosítékból, mely a gázsit fedezte volna. A bérlet mellett semmi bevétel, a színház kicsiny, a közönség kevés, mindenki bérelve van.

Itt ugyan befagyunk — ez bizonyos! Én hétfőn lépek föl Don Caesarban, utána másik hétfőn Othellóban, így kívánja a bizottság.

Kár volt idejönnöm, ha néhány napig várok Aradon, Buzgó (?) Makóra hívott jó ajánlattal, ingyen szállás és ellátás egy makói úriháznál, amint írja 600 ft a nyolc vendégjéréért. Milyen jó lett volna ezzel aztán Aradra beülni és az eseményeket várni, s emellett könyveimen, tanulmányaimon szép csöndesen dolgozni az önök barátságos körében, és egy-egy pompás ebéd Önnél . . . De minden elveszett s csakugyan úgy vagyok most itt a pusztán a kopár fenyéren, mint Lear, a bolond király! „Verd-verd e kaput (ordíthatom most igazán oroslán hangokon) mely dőreséged előtt utat nyitott, midőn eszed kiment.” Odaadtam jó szívvvel én is királyságaimat mind, mert azt hívém, odaadhatom, hisz ízről-ízre királynak (művésznek, rendezőnek) hittem magamat, kit nem nélkülözhetnek, majd beültek királyságaimba az epigonok és kacagva eltemettek, és így Lear jajjai, Lear kiáltásai elhangzanak a pusztán!

Üdvözzel mindannyiukhoz! Leveletem csak nemes keblűeknek mutassa, ha talán akarná.

Kézcsókolással asszonykájához, ölelő hívők

György Gyuri

Nagybecskerek, 1884. november 2.

Édes Döme barátom!

Nem kapok levelet Öntől! Mit vétettem én, a pusztába kiáltó Lear, Kentnek a hú barátának, kit Manczi direktor a napokban Aradon járva, a Zemplényi kávéházban kártyázni látott? . .

Tegnap küldöttem Önhöz 21 ftot, 11 ftot kérem szíveskedjék a színházzal szemben levő sarok divatüzletbe Rosemberg úrnak kézbesíteti a tarka ingek utolsó rátájában, 10 ftot pedig Scheffer úrnak ruhakészítésért.

A Torontál megyei színházi bizottság fölkérésére csináltam egy tervet, mely alapon szervezhetnének egy színtársulatot, mely jó másodrendű színtársulat legyen, és négy hónapot itt, nyolc hónapot a környék városaiban töltsene. A tervet elfogadták, ruha- és kellék-tár beszerzésére, szervezésére stb. 4500 ft kell, s azt aláírják nyolcan — már biztosítva van. Egész éven át a legközepesebb bevételeket számítva és három városba való utazását a társulatnak 3168 ft deficit mutatkozik, de a bevételek többre fognak menni, mint én föltettem. E deficit összeget az állam 2500 fttal fedezi, ennyit ad most is Tisza szubvenció gyanánt, Torontál megye 1000 ftot ad. Így ez ténnyé fog válni. Csak attól félek, hogy az én nyakamba vetik majd a művezetést. Három évre alakulnak.

Ha én föllépek itt, mindig több jövedelem van, mint az operettekre. A nagyobb szabású darabok, ha drámák is, inkább vonzanak. Mit csinálnak Aradon, úgy el vannak foglalva, hogy senki sem válaszol leveleimre? Úgy érzem, hogy a jövő őszre sem kell Önöknek színház, és hogy nem készül el az aradi csuda Luca széke! Hát jobb is lesz, ha nyári állomássá süllyed Arad is, mint Nagyvárad.

Kézcsókolással az asszonykának, pusztit a kislánynak, ölelő barátja

György

Az októberi szállásdíjat Keller úrhoz küldöttem, november 16-án a novemberit küldöm.

MOLNÁR GYÖRGY — — NIKOLITS DÖMÉHEZ

Nagybecskerek, 1884. november 26.

Édes Döme barátom!

Köszönöm, hogy írt. Szörnyű szörnyűség, hogy Vásárhelyi nem fizetett. Érdemel az ilyen ember kíméletet? Ön kímélte! Mi lesz velem Önnel szemben, illetve tartozásomat és zálogjaimat?! Itt már csak hat hétig maradok, azután ismét Aradra menekülök üres zsebbel, mert fölemészti, ami kevés fizetésem van a fenntartás, a játszás kiadásai, az aradi apró tartozások és a szállás ott is, itt is, meg a helyi reprezentáció, pedig úgy összehúszom magamat, hogy jobban a favágó se húzhatja már össze magát az élelmezés dolgában. És ez a kemény tél, a fűtés! . . .

Sajnálom végtelenül, hogy a szüret deprimáló volt Önre anyagilag és szellemileg is. Engemet levért e hír, hisz képtelen vagyok most Önnél törleszteni, s ez elítél engemet, ki annyira igénybe vettem barátságát, jóságát, erszényét! Mellékelem a nyomorult egy forintot, melyet a zálogcédulák meghosszabítására kiadott. Köszönöm! De hát miből és mikor váltom ki, ha Vásárhelyi nem fizet? Hatvan forint havi jövedelemhez jutott a nyomorult, két hónapi tanításom után, és a harmadik hónapot, melyet köteles volna fizetni, sőt egy évet, nem fizeti meg, s még a gentryt affektálják!

Oh, valóban én is okosabb lehettem volna, hogysen Aradra inter-
náljam magamat! Nekem már semmi sem sikerül. Látni fogják majd
az aradi színházigazgatás sikerét, melyről mi hoppon maradunk,
pedig kezünkben volt. Késői bánkódás lesz ez majd!

Kezét csókolom a kis asszonykának, ölelem a kislánykát, csókolom
Önt, híve

György

Itt bolond világ van, mint nem is lehet másként ilyen direkciónál.
Most hallom, hogy dr. Kabdebó ismét belémászott hatszáz ftig. Nem
értem, teljességgel, nem értem ezt! Itt máris nincsen pénz! Pedig
lehetett volna! Jó, ha december és január elsőn gázsi lesz.

MOLNÁR GYÖRGY — — NIKOLITS DÖMÉHEZ

Nagybecskerek, 1884, nov. 30.

Kedves Döme barátom!

... Még hat hét és Aradon leszek ismét. Csak kibírjuk itt még hat
hétig, de ezt sem hiszem! Hát azután?!...

MOLNÁR GYÖRGY — — NIKOLITS DÖMÉHEZ

Nagybecskerek 1884. dec. 12.

Édes öcsém Döme!

... Vásárhelyi iránt, ha nem is volna eredmény, azt hiszem, már
azért is szigorú fellépéssel kellene élni, mert kinevetnek. Én nem
alamizsnát kérek tőlük, hanem követelésemet, s az Ön szép levele

után, melyet az emberek fitogtatnak, azt hiszik, hogy követelésem jogosulatlan. Itt csak e hó 16-áig fogja a gázsit a színügyi bizottság fizetni, mert Manczi Aradon annyira igénybe vette az itteni bérletet és segélyt, hogy kifogyott a kassza. Még jó, hogy Kabdebó barátunknak az 500 forint kölcsönét (*olvashatatlan szó*) miatt elfogadták tegnap az ülésben, de a másik 700 forint (*olvashatatlan szó*) lesz. Én ismét egy havi gázsit veszítek. Tegnap jutalomjátékom volt, ötvenhét ft. tiszta a felében, van 30 forintom, és ezzel mehetek Aradra ismét zabot hegyezni, s még az a bónumon sem lesz, hogy zálogot tehessek, miután nem válthattam ki, mert Vásárhelyi fittyet hányt követelésemre. Dühös vagyok, ha erre gondolok. Ilyesmi is csak velem történhetett meg!

Arra kérem, édes Döme öcsém, hogy szíveskedjék az aradi színházra vonatkozó tervmunkálatomat dr. Kabdebótól elkérni. Nem akarom, hogy kikacagjanak, gúnyoljanak, aspirálónak nevezzenek, én felszólításra és komolynak mondott intencióra dolgoztam ezt ki. Mindenfelé írtam vendégjátékok miatt, hogy Önnél mihamarabb megkezdhessem törlesztésemet.

Nem tudom, hol és merre nyújtanak alkalmat vendégjátékokra és fog-e sikerülni . . .

Szívből ölelő híve, barátja

M. György

ANGYAL ILKA — — RAKODCZAY PÁLHOZ

Nagybecskerek, 1888, ápr. 12.

Tisztelt igazgató úr!

Ma már tizedik előadás van, s még eddig egyből se maradtam ki, kissé ki is vagyok fáradva, mert itt más a repertoár és tanulni is

kellett, nem is szerződnek többé soha operettre, mert így sohasem maradhatok ki és nincs időm a tanulásra . . .

A próbák 8-tól 2-ig vannak, s mivel én még minden előadásban játsztam, tehát minden időmet a színházban töltöm . . .

VESZPRÉMI JENŐ — — RAKODCZAY PÁLHOZ

Becskerek, 1890. március 30.

. . . Itt nagy erőfeszítembe kerül, hogy egy-egy komoly művet előadhassak, mert a társulat operettre van szervezve, de mégis kerül eddigelé jutalomjátékomon kívül a Haramiák, a Szentivánéji álom, a Bánk bán, s húsvét utánra Othellót elővételni. Oly rosszul megy, hogy már kétségbe vagyunk esve, mi lesz a vége, tegnapelőtt az itteni diák segélyegylet javára adtunk előadást, Dobó Katica, csaknem üres ház előtt, az volt minden, hogy a balladám a második felvonásban kétszer kellett elszavalni annyira tetszett.

Üdvözli tisztelő híve
Veszprémi Jenő

FELEKINÉ MUNKÁCSY FLÓRA — — MENZER LIPÓTHOZ

Budapest, 1903. (?)

Igen tisztelt Uram!

Fogadja hálás köszönetemet azon gyöngéd visszaemlékezéséért, mellyel engem megtisztelt, s ami oly jól esett lelkemnek. Azok szép küzdelmes napok voltak, mert . . . lángolt szíveinkben a művészet magasztos eszméje . . .

Ily időszakra esik az én működésem Nagybecskereken, mint korán befogott zsenge fiatal leány játsztam ott, s büszke lehetek ezen működésem sikerére, mert nemcsak a magyar közönséget nyertem meg szerény tehetséggel, de a . . . szerbeket is sikerült meghódítanom, kik tömegesen jöttek el jutalomjátékom alkalmával, elborítva tenger virággal, szalaggal, versekkel . . .

Kérem tudatni velem, megkapta-e soraimat? Mert majd szíves készségét egy őszhajú Munkácsy Flórával fogom meghálálni.

Őszinte tisztelettel

özv. Felekiné Munkácsy Flóra

NAGYKIKINDA

MOLNÁR GYÖRGY — — GÁSPÁR IMRÉHEZ

Nagykikinda, 1882. március 27.

Kedves Gáspár öcsém!

Mindkét levelét itt kaptam meg, Aradról ide küldték, mert jószívűség, meg a hosszú nyár keresetlenségére való flastrom beszerzés végett Hubait is megszántva a Nagyszentmiklóson lejátszott három művet velök itt is eljátszom. Jóraivaló, kedves nép, jól betanulták azt a Shakespeare-t, Molière-t, mint Károlyi mondani szokta gúnyolódva, de ami neki is termett s hozott egy kis pénzmagot, és hogy több van a koponyájában, hát Richárdot, Lear királyt, Coriolanust is elő lehetett volna még adni, így jutottam, bolondos agyvelem és még bolondosabb szívem intenciói folytán ebbe a Kikindába, hol mindenféle nyelven beszélnek . . .

Először is kérésére nézve óhajtok Önnek nagy örömmel eleget tenni, tudniillik, hogy a kedves Szabadság április elsejei számára valami emlékirat félét küldjek. Hát bíz ennek én most nem tudok teljesen eleget tenni, mert tudja, az ilyen helyeken is akad egy-két rajongó még a tragédiáért, kik az ember körében járnak-kelnek untalan, emellett pedig próbálni kell, tanítani, súgni, szabni, faragni, bosszankodni s mérget elnyelni, egy csomó bosszúságból gyúrt gombócot megemésztetni, csinált borokat inni, borzasztó fejfájásokkal . . .

MOLNÁR GYÖRGY — — GÁSPÁR IMRÉHEZ

Nagykikinda, 1882. márc. 30.

... Kikindán, hová az ördögnek tartozó úttal jövök, Hubain meg-
esett a szívem és a magam bajával nem törődve eljöttem neki ide is
segíteni, de siker nélkül. Itt... első vendégjátékom napján műked-
velőket szedtek össze, hogy a magyar előadást megrontsák, ez sike-
rült is nekik. Még két előadást kockáztatok renomémból, de semmi
kilátással a jóra — aztán megyek...

Z Á G R Á B

PRIELLE PÉTER — — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Zágráb, 1860. aug. 16-án

... Előszöris tudatom veled, hogy nagyon rossz időket élünk, hogy reményeink mind romba dőlnek, a közönség igen hideg és kevés minden népszínműre, mit csak egyet adunk egy héten; dráma eddig kettő volt csak, — mindig operák mennek, mert arra vannak csak jövedelmek, de az is kevés, mert a páholyok nem az igazgatóé, s csak olasz modorba a földszinti belépti jegyet fizetik érte nekik. Bukásban vagyunk, de persze ezt nem szabad tudatni senkivel a viszonyok miatt. E hó végén Károlyvárosba indulunk, ahol jobb lesz mindenestre, mert mint mondják, sokkal lelkesebb nép, s 2000 ft-ig biztosítva vagyunk egy óra ...

PRIELLE PÉTER — — PRIELLE KORNÉLIÁHOZ

Zágráb, 1860. aug. 27-én

Szeretett Kornéliám!

Azóta körülményeink megváltoztak — nem megyünk Károlyvárra, mert onnan kitiltott a Bán, hanem Kaposba, — képzelheted a borzasztó utat, kocsin lenni 3—4 nap ...

